

folyamatba. A humor gyakran világít rá egy történelmi korszak vagy esemény sajátosságaira, az akkori ember életviszonyaira, mindennapi körülményeire.

[...] A Kádár-korszakkal kapcsolatban kialakult (kialakított) leggyakoribb mítosz az, hogy Magyarországon – a többi szocialista országhoz képest – élhető szocializmus volt, ahol a viszonylagos jólét és a viszonylagos szabadságlelmék biztonságos, kiszámítható életkörülményeket teremtettek. [...] A tanítás során erősíthetjük vagy gyengíthetjük a fenti alapvélekedés mítosz jellegét, de bátran meg is lehet kérdőjelezni a korszakra rögzült kép helyességét, jelentőségét. Érveléssel, vitával az órán kialakuló eltérő álláspontok, nézőpontok jól ütköztethetők, cél a gondolkodtatás. [...] Ezekhez kapcsolódnak az alábbi viccek, karikatúrák, melyek segítségével »alulnézetből« rakhatók össze a korszak alapkérdései. A mindennapi élet bemutatása más korokkal összevethetővé, emellett személyesebbé teszi a tanulási folyamatot. [...]

Hasonló »mítoszként« találkozhatunk azzal, hogy Kádár János a szocialista tábor vezetői közül a leginkább népére figyelő vezető volt, aki ugyan Moszkvára nézett, de a magyarokra kacsintott. A mítosz kapcsán szerény, egyszerű, de mégis művelt, olvasott ember portréja rajzolódik ki, aki nem alakított ki maga körül kultuszt. A »Kádár apánk« jelző és diktatúra paternalista vonásainak, intézkedéseinek összekapcsolása persze már a Kádár-korszakban megtörtént – nyilván nemcsak azért, hogy feledtessék a megtorló Kádár képét, de a kádári politika megmutatózó sikerei is ezt erősítették.”

VITA (MÁSODIK RÉSZ)

Gyarmati György: „A jólét (megélése) illúzió.” Egy friss nemzetközi felmérés szerint Magyarországon az emberek 72%-a szerint 2009-ben rosszabbul élünk, mint a kommunizmus alatt. (Európai összehasonlításban az elsők vagyunk! Ukrajna és Bulgária a második, 62%-kal.)

Második diagram: „Rezsimek időarányos megoszlása Magyarországon a 20. század elején, életszínvonal-trenddel.” A Kádár-rendszer a **20. század egyharmadát** kitölti. Schmidt Mária arról beszélt, hogy a Horthy-korszak rövid volt – pedig tulajdonképpen annyi idő telt el Horthy alatt, mint a rendszerváltás óta napjainkig. A viszonyítási korszakot az emberek számára mindig az **előző** korszak képezte.

Szántó Judit: Valuch Tibor felvetette a problémákat, de mint modell? Jó ez?

Jakab György: „Egy német tanár vállalt Ukrajnában tanítást, egy német történelem-tanárnő, és ő mondta el az élményeit, hogy Ukrajnában most valami hihetetlen népszerű a történelem, ami, ugye, semmi másról nem szól, csak [hogy] a különböző kozákok hogyan vívták ki az oroszok ellen a szabadságot.

Az ukrán történelemkönyvek tele vannak ezekkel a hőstörténetekkel. És aztán arról [beszélt] ez a német tanárnő, hogy... ezeket az abszolút nyilván hazug és mítikus történeteket... mennyire szeretik a diákok, mennyire szeretik a történelmet, és mennyire lovagolnak a hajdan volt kozák őseikkel. És összeveti azzal, hogy Németországban meg csökken a történelemtanításnak a népszerűsége a diákok körében, mert, ugye, a sok demokrata legfeljebb... vitatkozik, és... egyre bonyolultabb és bonyolultabb képletekbe próbálja a történelmet sűríteni.”

Károlyi Attila: Nemcsak nosztalgia létezik, hanem indulatok is a nosztalgiával szemben – a kettő között pedig a mély közöny. A „jó király” sokáig él, ez fontos tulajdonsága. Nagyobb hangsúlyt kellene helyezni a jelenismeretre. Az apolitikusság attitűdje is terjed, napjainkra üresség is jellemző. „Én nagyon fontosnak érzem azt, hogy a fiatalok érzelmi nevelésével is foglalkozzon egy tanár, és azt gondolom, hogy a Kádár-korszak az érzelmi neveléssel nagyon nagyokat lépett előre. Ugyanakkor ez az érzelmi nevelés a nemzeti érzéseket nagyon finoman kezelte vagy nem tartotta annyira fontosnak, mint hogy meggyőződéses kommunistákat produkáljon. Azt gondolom, hogy az érzelmi nevelés a Kádár-korszak ellenében ilyen nemzeti színeket is tud a mai világunkban gerjeszteni.”

Miklósi László: A Kádár-kor a kimondott és a valóságos közötti különbség világa volt, a hazugság világa. Másrészt az is tűrhetetlen, hogy napjainkban egy általános iskolai tanár kijelentheti: „aki szerint a Kádár-korban jobb volt élni, mint manapság, az hazaáruló”. Manapság egyébként az általános iskolák túlnyomó többségében nem tanítják, a középiskolákban talán, de nem kellő mélységben. A tanárok óvatosak: „vajon hány olyan iskola lehet, ahol a tanár, okkal vagy ok nélkül, de úgy éli meg, hogy jobb, ha erről nem beszél. Mert mit szól hozzá az igazgató, mit szól hozzá a polgármester, vagy ami egyáltalán nem kevésbé fontos: mit szól hozzá a szülő? Ezek után ne csodálkozzunk olyan nagyon, hogy ha húsz éve még soha nem volt idő eljutni a Kádár-korszakig. Nagyon sok iskolában sajnos nem volt rá idő. Tehát miközben mi itt egy szép, cizellált beszélgetést folytatunk erről az időszakról – és én hihetetlenül jól érzem magam, félre ne értsetek –, a mi beszélgetésünk és a mai magyar gyakorlat olyan távolságban van egymástól, mint Makó Jeruzsálemtől.”

Peragovics Ferenc: Minél keletebbre megyünk, a történelemszemlélet annál inkább hajlamosabb a paranoiára. Olvasott például orosz tankönyveket, amelyek azt állították, hogy a cári birodalmat a brit titkosszolgálat döntötte meg. „Én az első alkalommal Komoróczy [Gézát] idéztem azzal, hogy a történelemtanítás feladata a nemes illúziók táplálása. Szerintem álprobléma, hogy az illúziókkal le kell számolni, illetve hogy ne tápláljunk illúziókat. Az élet szerintem másból sem áll, mint illúziókból, és a gyerekeknek illúziókat kell adni. Tehát az, hogy tudunk demokratikus, tisztas közösségben együtt élni itt, Magyarországon,

tízmillió ember vallásra, származásra, mit tudom én, mire tekintet nélkül – ez egy nagyon fontos illúzió, és ezt nekünk kötelességünk történelemórán táplálni. Úgyhogy nagyon örültem Ujvári Pál mondatainak, aki érzésem szerint ezt próbálta erősíteni”

Závodszy Géza: Hanák Péterre hivatkozott: a történész arról a korszakról, amelyet átél, nem tud írni. A legnagyobb elismeréssel beszélt Ujvári Pálról.

„[1958-ban] én másodéves egyetemi hallgatóként készültem a szigorlatomra. Besütött a júniusi nap a függönyön, amikor a rádió megszólalt és bement, hogy Nagy Imrét, Maléter Pált stb. kötél általi halálra ítélték, és az ítéletet végrehajtották. Ez az élmény, gondolom, az én nemzedékemből sokakat... elkísért. És talán ezt nem árt valamilyen módon, nem ilyen drámaian, mint ahogy én most mondom, de őszintén, a gyerekeknek is elmondani. Tehát azért, amikor mi a Kádár-korszakról beszélünk, sok mindent elmondhatunk, ami mind igaz. Hadd idézzek itt olyan dolgokat, ami tulajdonképpen igaz. Persze a '30-as évek Hitleréről is írtak nyugati politikusok nagyon pozitív dolgokat. Akkor azért ki lehet mondani: Kádár gyilkos volt, mégpedig alattomos gyilkos, bosszúálló gyilkos, és bizonyos esetekben öncélú. Éppenséggel ezek az új kutatások egyértelműen bizonyítják. Kétségtelen, hogy a fiatalabb nemzedékek számára ez megint vagy ismert, vagy ismeretlen tény.”

Ujvári Pál: Elfojtások mindkét oldalon vannak.

Lőrinc László: „És hogyha vicceket emlegettél, olyan viccet is lehet itt említeni, aminek semmi politikai jellege nincs, de megvilágítja ezt. Azt kéri a méltóságos úr Jeantól, hogy szerezzen örömet a macskának. Amikor látja, hogy a[z inas a] macskát a farkánál fogva pörgeti, akkor megkérdezi, miért teszi? Képzeld, milyen nagy öröm lesz, ha leteszem – feleli Jean. Tehát tulajdonképpen a Kádár-kor lényege szerintem ez, hogy letette a macskát, és ezt a gyerekek elég jól megértik.”

A Kádár-rendszer modernizált? Ahogy Széchenyi mondta: „a vasutat nem én hoztam el, hanem a korszak”. „A politikával foglalkozzon az, aki ráér” – ez a karikatúra nemcsak a második gazdaságra utal, hanem eközben úgy is tesz, mintha **lehetne** foglalkozni a politikával.

„Előfordult már, hogy azt mondta nekem egy diák, mikor azt mondtam, hogy és most pedig következik a magyar történelem... hogy: » – Jaj, de kár!« » – Miért kár? « » – Mert olyan lúzerek vagyunk.« Ezen elgondolkodtam, hogy valószínűleg bennem van a hiba meg a tanításunkban is, de ez nem azt jelenti, hogy kozák hetmanokat kell fölmutatni, akik győztek – mert hát nem győztünk. Ahogy 1848 kapcsán is azt szeretjük érezni, és ez talán amolyan nemzetlélektani dolog: hogy elbukott. Pedig a szabadságharc elbukott, de hát a forradalom társadalmi vívmányai nem. És ami különösen fontos, hogy talán hűteni ezt a történelmet ettől az átpolitizáltságtól, hiszen hogyha az életmód, a társadalomtörténet felől kö-

zelítjük a dolgot, akkor már nem olyan borzasztó ez a történet. Hősök vannak, persze, lehet, hogy bukott hősök.”

Kopcsik István: Gyilkos? Ferenc József is gyilkosként kezdte, aztán megkoronáztuk, végül felkerült a falvédókra – Kossuth mellé. A nagy tömegeket nem a szabadság érdekli, hanem a hasa.

Valuch Tibor: Az 1867-es kiegyezés egészen más volt – **akkor volt kiknek** kiegyeznie.

Nem akarta feketére festeni a korszakot sem, Kádárt sem, de a felkérése nem is erről szólt. Jobban éltek az emberek – de rengeteg munkával; a paprika olcsóbb lett volna a piacon, mint önkizsákmányoló módon megtermelni.

„Jó király” – volt is félelem a ’80-as években, hogy mi lesz, ha meghal Kádár János. Kádár körül, a kor színvonalán persze, de viszonylag jó „PR” volt.

F. Tóth Zoltán: *„Ehhez egy nagyon jó gyerekvicc, a gyerekek szeretik... Rajzversenyt rendeznek a Kádár-korszakban, nemzetközi rajzversenyt, elefántot kell rajzolni, és címet kell neki adni. Olasz gyerek lerajzolja, hogy »A spagetti és az elefánt«. A francia, hogy »A szex és az elefánt«. Az angol: »A birodalom és az elefánt«. Az orosz gyerek azt a címet adta neki, hogy »Az Ural hegység az elefánt őshazája«. És a magyar gyerek milyen címet adott neki? »Példaképünk a szovjet elefánt.«”*

„A minap a diákom hozta be történelemórára. Szalámit árultak egy cégnél: Ferenc Jóska portréja, alá írva »Kaiser«, piros-fehér-zöld, »eredeti magyar termék«, és rányomva egy [vászon] kokárda. Most lesz, ugye, március 15., és mindez az Auchanban, és ennél konfúzabb dolgot manapság nagyon nehéz elképzelni. Csak adalékként...”

Gyarmati György: A Kádár-nosztalgia nem a Kádár-korszakról szól – hanem korunkról.